

Yvonne Zonderop ziet hang naar religie nog steeds toenemen 'Het immateriële hebben we ook nodig'

Yvonne Zonderop (67), rond de eeuw-wende adjunct-hoofdredacteur van de *Volkskrant*, publiceerde in 2018 *Ongelofelijk - over de verrassende comeback van religie* (Prometheus). Een glasheldere analyse van de stand van zaken op dit gebied: de kerken liepen leeg, wat nu. De gesjeesde theoloog Maurits Schmidt ging het haar vragen. Wat is na vier jaar de balans? Zoekt ze de weg terug naar de metafysica als basis voor het inrichten van de samenleving? Haar reactie, samengevat: 'Ik registreer alleen.'

De Baas.

'Journalistencafé in Utrecht, vlak bij de School voor de Journalistiek. Ik was mede-oprichter. Cees Grimbergen, toen mijn vriendje, Charles Groenhuijsen, Margareta Rijkse, Harry Jekkers. Echt een collectief. Maar ik ging op stage bij Het Vrije Volk in Rotterdam. Daar voelde ik me meteen thuis als journalist.'

Dus aan de naam De Baas mogen we voor jou verder geen conclusies verbinden.

(Schatergrinnikt) 'We zouden een links, multinationaal persbureau oprichten!'

Op zeker moment werd je adjunct bij de Volkskrant.

'Bij Het Vrije Volk won ik de Anne Vondelingprijs. Daar heb ik nog het interview met Onno Ruding gemaakt, waarin hij zegt dat werklozen liever bij Tante Truus op de koffie blijven gaan dan dat ze voor een baan gaan verhuizen.'

'Nico Goebert vroeg me voor de Volkskrant als opvolger in Den Haag.'

'Als adjunct bij Pieter Broertjes – nee, niet als excuus-Truus – kreeg ik internet onder mijn hoede, en ik ontdekte dat daarvoor de hele journalistiek zou gaan veranderen. Broertjes zag het, de redactie niet. Ik voelde me niet meer begrepen en ben weggegaan, in 2006. Ik wilde onafhankelijk nadenken over maatschappelijk langere-termijnbeleid. Daarover heb ik geschreven bij De Groene. Langzaam ben ik in allerlei bestuurlijke functies gerold.'

Waar ontstond jouw belangstelling voor meer algemeen maatschappelijke vragen?

Yvonne Zonderop

Foto Jacques de Jong

'Anders dan journalisten die een verhaal willen vertellen, wilde ik vooral begrijpen wat er gebeurt. Het stukje dat ik erover moest tikken was de prijs om op de eerste rang te kunnen zitten.'

Nu je boek *Ongelofelijk*. Hoe kom je daar terecht?

'Vanuit mijn opvoeding zag ik mensen in de kerk een toneelstukje opvoeren. Ik zag ook dat de mensen de vrijheid grepen, de kerk uitliepen, gingen doen wat ze zelf wilden. Ik zag dat we hier in Nederland in onze hokjes bleven hangen. Er kon een kerksplitting ontstaan over de vraag of de slang in het paradijs wel of niet gesproken had. Heel provinciaals.'

'Ik heb de kerk niet met pijn en moeite verlaten. Dankzij internationale gesprekspartners leerde ik dat breder kijken ook mijn belangstelling had. Gaandeweg ontdekte ik dat religie en cultuur een tango dansen. Maar overal ter wereld weer anders. Religie, de maatschappelijke kant, de gedragskant, het rituele, is iets wat de meeste mensen op een of andere manier nodig hebben. Zelf ervoer ik diepe ontroering bij het zien van religieus geïnspireer-

de schilderijen, her en der in Italië vooral.

Juist. Dus ga je daar een god bij uitvinden?

'Precies. Zo is dat.'

En waarom hebben mensen dat nodig?

'Ik geef mijn persoonlijke visie. Niet de waarheid, maar mijn bijdrage. Ik denk: het leven is ontzettend moeilijk. Per definitie ontoereikend. Het schiet tekort, we leven te kort. Er is het menselijk tekort. We weten niet waarom we leven, doodgaan. Daar hebben we geen greep op. Dan krijg je behoefte aan hoop, troost, verbinding, zin. Dat er méér is. Religie biedt de hoop dat al dat lijden wel degelijk zin heeft. Dat gaan we allemaal op een eigen manier, in een eigen cultuur vormgeven.'

Zoals we dat vroeger in de kerk deden. Maar als je daar niet braaf deed wat God zei, kon je het beërven van de hemelse zaligheid vergeten. Jij beklemtoont vijftienhonderd jaar christelijke cultuur. Maar laten we blij zijn dat de zon niet meer om de platte aarde draait en dat god met zijn metafysische, oncontroleerbare almacht van buitenaf de ►

◀ **andere onbegrepen gaatjes opvult. Dat laten we ons niet meer decreteren.**

‘Dat spreek ik niet tegen, maar ik ga daar ook niet achter staan.’

Je onderstreept wel degelijk de hang naar het metafysische.

‘Dat is sowieso een gegeven. Er is nog wat. Voor ons is een Judaskus nog een algemeen maatschappelijk-cultureel bekend begrip. Wij weten dat die kus staat voor verraad, een mes in de rug. Zo’n bijbelverhaal verbindt ons cultureel door onze taal die maakt dat wij elkaar begrijpen. Wij nog wel. Onze kinderen niet meer.’

En hebben we daar religie voor nodig? Levert kunst niet ook die taal?

‘Kunst is er een onderdeel van. Het religieuze verhaal heeft de afgelopen vijftienhonderd jaar onze cultuur doordeesemd. Daardoor was religie een vorm van verbinding, óók tussen mensen die niet hetzelfde geloofden.

‘Religie is niet monomaan, schrijft niet maar één interpretatie voor. Cultuur heeft juist mogelijk gemaakt dat je er op verschillende manieren naar kon kijken.’

Maar na het tanend christendom zijn we nu eindelijk van God los. Waarom zouden we niet eindelijk eens op eigen gezag, uit onszelf, niet uit angst, het goede gaan doen? Die God als stok achter de deur was ook een idee-fixe.

‘Ik begrijp heel goed dat het zeker voor onze generatie geldt als bevrijding. Precies, wat je zegt: Ik ben een God in ’t diepst van mijn gedachten. Heb ik allemaal waardering en respect voor. Niet iedereen hoeft te geloven. Ik betoog wel dat het omgekeerde ook niet waar is: dat je niet moet geloven. Ik geloof zelf ook niet in een god. Ik denk ook dat we God hebben bedacht omdat we hem nodig hadden, zoals ik al zei.’

Door jouw accenten haal je de mensen ernaar terug.

‘Helemaal niet! Ik beschrijf alleen wat er gebeurt. En dát is wat er gebeurt. Je ziet onder jonge mensen de terugkeer naar en belangstelling voor religie.’

Ja, in Staphorst, en bij de hallelujakerken, en onder moslims en christen-migranten.

‘Dat mag jij vinden, maar dat vind ik niet interessant. Daar gaat mijn boek niet over. Het gaat niet om wat ik vind. Ik spreek geen oordeel uit. Ik beschrijf hoe we in Nederland een religie hadden die alles bepaalde, ook al het maatschappelijke. Wetten, regeltjes, geboden, verboden. Scholen, ziekenhuizen, vakbonden. Totaal verzuild ge-

raakt. Dat viel weg, en daarmee de basis onder de ordening. Mensen de kerk uit: we doen het zelf wel. Tot ze ontdekten dat dit wel be-hoor-lijk moeilijk bleek. En daar signaleer ik: het komt terug. Dat gebeurt ook. Als je je ogen open zet, zie je dat.’

Ik zou toch eerder willen weten: wat gaan we nu doen, in plaats van terugkeren? New age als vervanging is het niet echt geworden. Zou inspelen op social media niet een vernieuwing zijn om niet-metafysische gemeenschappen te kweken?

‘Doe me een lol: houd twintig straatinterviews met twintigers en vraag of religie

weg. Als links zich niet meer gaat verhouden tot de immateriële waarden, wordt het niks meer. Zo. Dat wou ik nog effe kwijt.’

Nog eentje dan. Hoe moet het volgens jou verder met de opbouw van een nieuwe postkerkelijke samenleving, die intussen in brokjes is uiteengevallen? Leg daar dan accenten op. Val niet terug op de kerkelijke gemeenschappen.

‘Ik breek geen lans voor de kerk, echt niet. Kerken hebben mij bedolven onderverzoeken om te komen praten: die mevrouw vertelt dat er nog toekomst is voor ons. Ik moest ze teleurstellen.

‘Waar ik wel in geloof zijn gemeenschappen van mensen die zich verbonden voelen in een beleving van de wereld, hoe ze met elkaar willen omgaan, in het leven staan, waarin het immateriële een belangrijke rol speelt.’

Ben ik inderdaad geheel met je eens. Maar dan kom je, brrrr, bij een humanistische kerk zonder god terecht waar Henk Müller en ik veertig jaar geleden al over schreven in de Volkskrant.

‘Ik wéét het. Ik ben bestuurlijk verbonden met Human. Het Humanistisch Verbond richtte zichzelf op omdat het, sociaal betrokken, geen god en kerk nodig had. Ze waren ergens tegen. Nu moeten ze een verhaal bedenken waar ze vóór zijn. Dat kost veel moeite.’

Daar wil ik wel eens een boek over lezen.

‘Al zou ik willen, ik kan helaas zo lang niet meer zitten - probleem met mijn rug. Misschien dan wel via spraak-software. Ik geloof in samenlevingsnormen. Zie dat gebeuren, ook bij mos-

lims.

‘Ik heb het Catharijne Convent in Utrecht eens geadviseerd een tentoonstelling in te richten over zwarte muziek, hoe die voortkomt uit de gospel. Of voetballers uitnodigen over hun gelovigheid. Velen hebben die niet voor niets. Als wij onze wanen, ergernissen, trauma’s, boosheid van destijds opzij kunnen zetten om met een open blik te kijken naar het nu, dan zie je dit gebeuren.’

Dus dit is jouwvisie, vier jaar na dato, van hoe het ook anders kan.

‘Eerlijk, dit project heeft mijn leven enorm verrijkt. Juist omdat ik ben gaan zien dat mensen naast materie ook die immateriële dingen nodig hebben die zo bij ons mens-zijn horen. Maar dat we de taal om erover te praten zijn kwijtgeraakt toen dat wegviel - en dat de zoektocht volgde naar nieuwe manieren om het toch tastbaar aanwezig te laten zijn.’ ▶

‘We hebben God bedacht omdat we hem nodig hadden’

iets voor hen betekent. Je zult meer mensen treffen die ja zeggen dan onderzestigers. Zéker weten. Van het studentenhuus naast ons was meer dan de helft op mijn boekpresentatie. En dan niet op basis van ‘ietsisme’, de aanduiding van geloof van die verschrikkelijke Telegraafcolumnist Ronald Plasterk. Mijn boek is geen getuigenis van hoe de wereld eruit zou moeten zien. Wat klopt is dat we God steeds minder macht toekennen.’

Jij lijkt een CDA’er zonder C.

‘Je moet mij niet aan een partij binden, daar ben ik niet van. Ik vind wel dat links zo teloor gegaan is doordat ze het immateriële aspect van het leven hebben laten lopen. Het samenleven, het gevoelsaspect, het belevingsaspect.

‘De focus bij links is heel erg op het materiële komen te liggen. Terwijl mensen beide nodig hebben. Er was een tijd dat Den Uyl poëzie las, dat GroenLinks religieus gemotiveerde leden had. Allemaal

◀ Nog één keer: wie bepaalt hier op aarde wat God zegt?

‘Je schaamt je je ogen uit je hoofd bij wat de kerk bepaalt. Die heeft zoveel kwaads op z’n geweten. Neem Franco, neem de Apartheid. Dat is echt niet niks. Moet je niet ontkennen.’

‘Maar je moet ook niet ontkennen dat mensen behoefte hebben aan meer dan brood alleen.’

En wie zal ze dat dan geven?

‘Wij zelf. Daar geloof ik ook in.’

Dan mag er nu een punt achter. Jij hebt in de bestuurlijke kant van je leven veel aandacht gegeven aan vormgeving van de samenleving die je belangrijk vindt, vooral op immaterieel vlak.

‘Ik kan op die manier bijdragen. Als vraagbaak, als betrokken adviseur.’

En daarmee zie ik jou als een God in het diepst van jouw gedachten.

Schatert: ‘Echt niet! Ik vind het wel een lieve constatering dat je ziet dat ik me nu op deze manier probeer in te zetten.’

Maurits Schmidt

Meebuigen met de lezer: hypocriet

Rond 15 december was er veel te doen over een tekening van **Jos Collignon**. In het kader van het WK-voetbal had hij twee Marokkaans-Nederlandse jongens afgebeeld die er op hun scooter vandoor gingen met de felbegeerde wereldbeker. Niets mis mee zou je zeggen, maar direct nadat de krant was verschenen begon de discussie, met name op sociale media. De cartoon werd racistisch genoemd en stigmatiserend voor Marokkanen.

De hoofdredactie reageerde snel met een mededeling op internet dat werd betreurd dat de tekening in de krant had gestaan en dat deze op de website voor eeuwig was gewist. Zoiets werkt uiteraard averechts, want direct daarna verscheen de tekening op allerhande sites, inclusief bijval voor Jos Collignon (*Je suis Jos Collignon*) en kritiek op het ‘laffe’ besluit van de hoofdredactie. Uiteraard waren er ook mensen die blij waren met het besluit van de hoofdredactie, bijvoorbeeld Denk-voorman Farid Azarkan, van Marokkaanse komaf.

In de krant van zaterdag 17 december behandelde **Pieter Klok** de affaire in zijn wekelijkse column. Pieter schrijft (zeer kort samengevat): het is bij onze krant niet de gewoonte dat cartoons vooraf ter goedkeuring worden voorgelegd. Normaliter is dat wel het geval met columns waarmee iets mis zou kunnen zijn. Dat had met deze tekening ook moeten gebeu-

ren en is in dit geval helaas verzuimd. Klok suggereert hiermee dat er een kans was geweest dat de betreurde tekening zou zijn afgekeurd en niet in de krant was verschenen.

In andere tijden (zei de oude man van tachtig) werd elke cartoon wél vooraf getoond aan het dienstdoende lid van de hoofdredactie. Ook ‘gevoelige’ columns en uiteraard de commentaren. Zelfs het altoos vriendelijke prentje van Wibo ging even langs de hoofdredactie.

Dat dit niet altijd leidde tot ingrijpen van ‘de hoogmogenden’, zoals **Opland** ze omschreef, doet mij denken aan de prent die deze tekenaar maakte op de dag van de rumoerige kroning van Beatrix op 30 april 1980. Hij wandelde die avond zoals

meestal rond acht uur binnen, ging rechtstreeks naar de hoek waar de complete hoofdredactie zich met andere collega's rumoerig vermaakte. Hij toonde zijn tekening, werd op schouders geslagen en de decibels stegen nog in waarde. Opland had de nieuwe koningin gekroond met een helm. Zijn tekening vatte de situatie van die dag subliem samen.

Toen kwamen de lezersbrieven. Men vond dat de koningin ernstig was beleedigd. Er volgden opzeggingen, veelal van oudere lezers uit de provincie. En wat deed met name adjunct **Jan Blokker**: hij begon zich te verontschuldigen voor de berichtgeving en ook voor Opland. Eerst elkaar op de schouders slaan van de lol en dan meebuigen met lezers die kritiek hebben. Vreselijk hypocriet.

Alles bij elkaar: Pieter Klok, wees blij dat je de tekening van Jos Collignon niet vooraf onder ogen hebt gehad, want de kans zou groot geweest zijn dat die in dat geval ook gewoon in de krant had gestaan. Een hoofdredacteur is immers ook niet onfeilbaar. Nu werd de eindredactie min of meer verantwoordelijk gesteld en de hoofdredactie kon de handen in betrekkelijke onschuld wassen.

Een lichtpuntje: de verhouding met Jos Collignon is nog prima en hij blijft tekenen voor de krant.

Jan van Capel

Kak van het Kindeke

MOET EEN RECENSENT van eethuizen verstand hebben van receptuur en van gerechten? Om het goed te kunnen keuren of te kraken?

Je zou zeggen dat enige kennis van zaken meegenomen is. Maar dat vakmanschap betreft niet het vak van de journalistiek. Culi-recensenten in kranten van stand schrijven voor elkaar en in geheimtaal. Niet allemaal, er is een heel goede die gewone woorden bezigt en lezers aan het lachen maakt.

Kom daar maar eens om bij de strengreligieuzen die een pudinkje savoureren of het een kakje is van het Kindeke. En dan mededelingen in het verslag, die geen lezer de kerk in lokken, maar moeten aantonen dat de recensent thuis is in de wereld van de kakjeskokerij.

Zo vindt iemand een juweeltje van een wijn op de kaart en vindt dat vinden genoeg om kond van te doen. Een recensent deed verslag over een duur sterrenrestaurant in Oostenrijk en liet zijn lezers weten: ‘Alleen al de wijnkaart met louter Champagnes spreekt boekdelen.’ En verder? Verder niks. O ja, het aantal bladzijden van de Champagnekaart.

Ander eethuis, andere krant. Verslaggever: ‘We drinken een Elzasser van Hugel, een prachthuis. Lezer weet het nu ook. Hugel is een prachthuis. En verder? Verder niks.’

Wouter Klootwijk

Peter Brusse bracht het genre mee naar Nederland

‘Een obit mag ook om te lachen zijn’

In een Sprinter belandt Adriaan de Boer naast dorpsgenoot en collega Peter Brusse. Tot Amsterdam Muiderpoort ontspint zich een te kort gesprek over leven en dood. Brusse (86), voormalig correspondent Londen, zette de ‘obit’ (*obituary*), de lichtvoetige, stijlvolle necrologie op Britse leest, in Nederland op de kaart. ‘Een heerlijk en dankbaar genre.’

‘**T**HE ECONOMIST plaatste een obit over papegaai Alex’, zegt Peter Brusse de week erna bij hem thuis in Bussum. Hij is zowel krachtig pleitbezorger van de Angelsaksische necro-stijl als maatgevend auteur. ‘De obit moet naast respectvol en ontroerend ook geestig zijn. Het zijn de meest opgewekte pagina’s in de Engelse kranten. Als de lezer niet heeft geglimlacht, is de obit mislukt.’

Clarence Darrow (1857–1938), controversieel Amerikaans advocaat, optredend in geruchtmakende zaken als de Monkey Trial (in Tennessee stond een leraar terecht voor evolutielessen), had andere redenen: ‘*I never killed a man, but I have read many obituaries with a lot of pleasure.*’

(De Grijze roodstaart Alex, 31, haalde het *Book of Obituaries: 199 people and a dead parrot.*)

Peter: ‘Typerende eerste zin van een obit in The Daily Telegraph: ‘Majoor zonen-zo, die vorige week overleed, leidde in de Slag om Arnhem een bajonetcharge met een bolhoed op het hoofd en een paraplu in de linkerhand.’ Het gaat om de nevenschikking, de ernst en de excentriciteit in dezelfde zin. Het werkt niet als je de bolhoed in een volgende zin zet.’

Peter Brusse

Prins Willem-Alexander voor het eerst op de middelbare school. De hoofdconciërge zag zijn streken weleens door de vingers. Peter Brusse schreef erover in een obit.

Klassiekers komen daarnaast uit The Times, The Independent, The Economist. Een gezondheidsminister met als verdienste de waarschuwing op sigarettendoosjes met een bijwoord te hebben verzwaard, zodat roken *zeer* schadelijk werd. Dame Miriam Louisa Rothschild, wereldvermaard kenner van vlooiën en luizen, was overtuigd atheïst maar twijfelde toch bij de ontdekking dat ook de vlo een penis had. Een ‘Ma-Flodderachtige’ actrice nam als weduwe in Londense restaurants meermalen per week ‘flinke porties tot zich’. De slotzin – ‘Ze klaagde nooit, ook niet als ze af en toe klem kwam te zitten in het bad’ – voldoet aan het voorschrift je te bedienen van het understatement. ‘Dat zou je hier niet snel lezen over Nelly Frijda.’

The New Yorker noemde de necro oude stijl ‘een stel uit hun verband gerukte zinnenetjes’. Bij Elsevier gaf onder adjunct Brusse een redacteur de eerste aanzet tot vernieuwing. Richtlijn: ‘De obit moet geestig en ontroerend zijn. Met anekdotes en terzijdes, bouwstenen voor de biografie.’

Naast instemming ook brieven ‘dat je dat niet zo deed’. Het ging vooruit nadat in het begin het tijdgebrek en de telefoontjes eraan waren af te lezen. ‘De necro-redactie van The Telegraph beschikt over vijf vaste krachten plus tien medewerkers, als een kunst- of sportredactie. Australië en de VS kennen necro-conferenties.’

Het onderwerp hield hem eerder bezig. In een essay in De Groene Amsterdammer vatte hij in 2005 het verhaaltje samen dat hij als student schreef over een necroloog. ‘Een uitgebluste, verzuurde journalist die

belast was met het schrijven van de in memoriams voor zijn krant. Hij zocht naar mensen die het niet lang meer zouden redden, schreef verlekkerd hun doodsbericht en priemde de drukproef wraakzuchtig als een koppensneller op de lange spijker op een blokje hout. Eenmaal gespietst was er geen ontsnappen meer aan, was hun lot bezegeld.’

Hij schreef het nadat hij erachter kwam dat die stukken ‘vaak al klaarlagen voor het slachtoffer de pijp uit was. Logisch, maar luguber.’

In Londen ontdekte hij dat de anonieme obituaries geschreven werden door beroemde auteurs, Graham Greene, Evelyn Waugh, de historicus A.J.P. Taylor. ‘Niet zelden geplaatst na de dood van de auteur die dan allang zijn eigen obit had gehad.’

In 2005 vroeg **Pieter Broertjes** hem ‘voor zo’n rubriek bij ons’. Vier jaar lang schreef Peter wekelijks ‘Uit het leven’, deels gebundeld in *117 mensen die ik graag had gekend*. Geen stuk ging over de dood. ‘Het was een viering van het leven. Het kleinste standbeeld voor die categorie fascinerende, merkwaardige mensen. Bijna alsof ze een lintje hadden gekregen.’ Onder hen een jongleur, melkiet, vredesvrouw, spraakwerval, gebarentaaldeskundige, landarbeider, koormeester, neushoornkenner. Werkwijze: rouwannonces nalopen en nabestaanden bezoeken.

‘Ik had een hekel aan telefonische interviews. Na afloop, na het bedanken, treuzelde ik even. Vaak kreeg ik dan nog iets gekst te horen.’ Geregeld was hij bij een begrafenis. ▶

◀ ‘Ik maakte er wel werk van. Het was een van de best gelezen rubrieken. Maar de dood sloop erin, mede door contact met stervenden werd het zwaar. ‘Dan denk je vanzelf: wanneer ben ik aan de beurt?’ Leidend naar een klassieke vergissing in *The Times*. Toen de dood gewaande lord zich telefonisch aandiende, vroeg de redacteur: ‘Kunt u me vertellen van waar u belt?’ *The Economist* stunte bij de milleniumwisseling met: ‘*After a lengthy career, the Almighty recently passed into history. Or did he?*’

In 2009 zette Peter de serie voort in Vrij Nederland. Peter de Waard (door Londen ook obit-aanhanger) nam zijn taak over. In twaalf jaar schreef hij meer dan duizend afleveringen van ‘Het Eeuwige Leven’. Na zijn afscheid werken ook *senior citizens* mee. De rubriek bestaat bij de gratie van niet te veel overlijdensadvertenties.

Ik leg Peter Brusse de bij een afscheid uitgesproken zin voor, die ik op dringend verzoek in een bijdrage heb geschraapt, over een dierenarts: ‘Iedereen in de familie belde vroeger als er iets was met een kat of hond. Sterilisatie van huisdieren gebeurde met het grootste gemak na de koffie even

op de strijkplank in de keuken.’ Peter: ‘Had het laten staan, het is precies waar het om gaat. De necroloog van de New Yorker ontdekte bij het schrijven van de necro van de zoon van filosoof Bertrand Russell dat het diens lust en leven was zijn eigen onderbreken te haken. Omdat hij geen patroon had, moest hij het haakwerk steeds passen.’

Een geportretteerde die hem is bijgebleven, is Daan Smit. Niet alleen vanwege de beginzin: ‘De hoofdconciërge van het Baarnsch Lyceum kon een glimlach niet onderdrukken als kroonprins Willem-Alexander zijn bewakers weer eens om de tuin had geleid en zonder hen naar huis fietste.’ Smit ontging niets, hij had een onwaarschijnlijk geheugen en kende alle leerlingen bij naam. De originele smoes van een telaar komer beloofde hij met een knipoo. Ook voor leraren was hij ‘mijnheer Smit’. Zij zeiden, slechts half spottend: ‘Het was: ik en de rector.’ Hij had humor. Toen een moeder belde dat haar kind op skivakantie zijn been had gebroken, zei hij: ‘Ach mevrouw, het heerst.’

Privé leidde Smit een leven met niet al-

leen een hoofdrol voor zijn levende have. ‘Hij woonde met zijn gezin naast de school en hield ganzen, eenden, kippen en konijnen. Hij had meer dan honderd cavia’s, een ekster, twee tamme kraaien en een uil die hij in het bos had gevonden.’ ’s Avonds zocht hij op school in prullenmanden waar leerlingen brood in gooiden, naar muizen voor zijn uil. Hij haalde ze eruit, kneep ze dood en stopte ze in zijn zak. Soms liep hij dagen met de dode muis op zak.’

Daarnaast was dezelfde Daan een behendig kattenmepper. ‘De vacht bracht een goede zakcent op’. Hij verloor boeren van mollen, vilde ze en verkocht de huid. ‘Een gewiekst strop; leraren kregen weleens een gans of haas.’

In zijn afscheidsstuk in de Volkskrant blikte Peter Brusse in 2009 terug op de serie. ‘De obit is tijdrovend en bewerkelijk, maar een heerlijk en dankbaar genre. Zelfs het afgrijselijke verhaal over het meisje dat uit eerwraak door haar broer werd vermoord, was hartverscheurend mooi. De doden blijven voor mij leven. Vaak heb ik de neiging te bellen hoe het met ze gaat.’

Adriaan de Boer

Een voorspoedig
nieuwsjaar,
ook namens onze vaste
medewerkers:

de Volkskrant
Het meest informatieve
ochtendblad van Nederland.

Al is de muziek
niet om aan te horen,
de recensie kan hoogst
lezenswaardig zijn.

de Volkskrant
Het meest informatieve
ochtendblad van Nederland.

Al bent u nog zo wars
van spelverruwing,
het verslag van de match
mag u niet missen.

de Volkskrant
Het meest informatieve
ochtendblad van Nederland.

HET SLOT van de reeks affiches die de Volkskrant in de loop der jaren heeft laten maken. De laatste van Waldemar Post.

In 1969 liet grafisch ontwerper Anthon Beeke naakte vrouwen de 26 letters van het alfabet uitbeelden. Waldemar Post rangschikte voor zijn nieuw(s)jaarswens vijftien mannen en twee vrouwen tot de cijfers van 1982. Veel leidende politici. Hans Wiegel torst onder anderen Margaret Thatcher, de eerste vrouwelijke premier van Groot-Brittannië, en cabaretier Freek de Jonge religieuze en wereldleiders.

Boven Björn Borg, die in 1982 de tenniswereld zou verlaten, de achterover hangende Woody Allen die dat jaar zijn eerste film maakte met Mia Farrow. Op zijn schouders staat tafeltennisser Bettine Vriesekoop, in 1981 sportvrouw van het jaar, een jaar later Europees kampioen. Na haar sportloopbaan werd ze schrijfster, correspondent en China-kenner. Ze voedde alleen haar zoon op, zijn vader Hans van Wissen, sportverslaggever van de krant, overleed voor zijn geboorte.

Op de andere affiches doen de politieke kopstukken van toen (Van Agt, Den Uyl, Terlouw, Wiegel) aan spelverruwing en

blazen ze, geflankeerd door Reagan en Breznev, een onmelodieuze partijtje mee. Gerard Daalhuisen (Promotion & PR) had de campagne willen ondersteunen met een politieke discussiebijeenkomst. De vier afgebeelde kopstukken gingen akkoord, directeur Jan Damen keurde het budget goed, de zaal in Muziekcentrum Vredenburg was gereserveerd, maar hoofdredacteur Jan van der Pluijm sprak zijn veto uit. Daalhuisen: ‘Hij vond de opzet te commercieel. Wat overbleef was het aanbieden van de affiche aan de vier hoofdpersonen. Dat mocht ik dan nog wel afmaken.’

AdB